

BİRİNCİ KISIM

**Şahin-Türkiye Davası
(Başvuru no: 31961/96)**

STRAZBURG

25 Eylül 2001

Şahin-Türkiye Davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (1. Kısım),

Sn. E. Palm, *Başkan*,

Sn. L.F.Bravo,

Sn. G. Jörundson,

Sn. B. Zupancic,

Sn. T. Pantiru,

Sn. R. Maruste, *Yargıçlar*

Sn. F. Gölcüklü, *ad hoc yargıç*

ile *Kısım Sekreteri* Sn. M. O'Boyle'un katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış,

11 Ocak 2000 ve 4 Eylül 2001 tarihlerinde yapılan özel görüşmeler sonucunda,

yukarıda son anılan tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, bir Türk vatandaşı olan Metin Şahin'in ("başvuran"), 7 Haziran 1996 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 31961/96).

2. Başvurayı İstanbul'da faaliyet gösteren avukat Mehdi Bektaş temsil etmiştir. Bu davaya yönelik olarak Türk Hükümeti bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, kendisine karşı yürütülen cezai kovuşturmanın "makul sürede" sonuçlanmadığını ve polise, baskı altında verdiği ifadeye dayanılarak mahkum edildiği için adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

4. Başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'nin 11 No'lu Protokolü yürürlüğe girdiğinde, anılan protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Mahkeme'ye gönderilmiştir.

5. Başvuru, Mahkeme'nin Birinci Kısımına verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan daire (Sözleşme'nin 27§1 Maddesi), İçtüzüğün 26§1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir. Mahkeme'de Türkiye'yi temsil eden Sn. Yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzük 28.madde). Bunun üzerine Hükümet Sn. Feyyaz Gölcüklü'yü Sn. Rıza Türmen'in yerine ad hoc yargıç olarak atamıştır (Sözleşme'nin 27§2 ve İçtüzüğün 29§1 maddeleri).

6. 11 Ocak 2000 tarihli bir kararla, Daire, başvuranın cezai kovuşturmanın uzunluğuyla ilgili şikayetini kabuledilebilir ve şikayetlerin geri kalanını ise kabuledilemez bulmuştur.

7. Gerek başvuran gerekse de Hükümet esaslara ilişkin olarak görüş bildirmişlerdir (İçtüzük 59/1).

OLAYLAR

I.DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. Başvuranın yakalanması ve tutuklanması

8. 19 Eylül 1979 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polis memurları yasadışı silahlı örgüt, Dev-Yol'a üye olduğu şüphesiyle başvurayı yakalamışlardır.

9. 24 Eylül 1979 tarihinde, Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

10. 5 Mart 1980 tarihinde Askeri Savcı, başvuranı yasadışı Ö.T.K. örgütü üyeliğiyle suçladığı iddianamesini Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvuranın Ö.T.K içinde Dev-Yol'un temsilcisi olduğunu da iddia etmiştir.

11. 12 Haziran 1980 tarihinde başvuran tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

12. 26 Eylül 1980 tarihinde polis memurları, başvuranı, M.V. ve M.G.'nin ölümüyle sonuçlanan çatışmada yaralanmasından sonra tedavi gördüğü Y.P'nın evinde yeniden yakalamışlardır.

13. 1 Şubat 1981 tarihinde, polis memurları, başvuranı Ankara Emniyet Müdürlüğünde sorgulamışlar ve başvuran burada Ö.T.K. mensubu olduğunu kabul etmiştir.

14. 3 Mart 1981 tarihinde başvuran Askeri Savcı tarafından sorgulanmıştır. Başvuran Dev-Yol üyesi olduğuna ilişkin iddiayı reddetmiş fakat Ö.T. K içinde yer aldığını kabul etmiştir.

15. 4 Mart 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi başvuranın tutukluluğuna karar vermiştir.

B. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki Yargılama

16. 26 Şubat 1982 tarihinde, askeri savcı başvuran ve başka 722 davalıyla ilgili iddianamesini Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvuranı, amacı Türk anayasal düzenini yıkarak yerine Marksist-Leninist bir rejim kurmak olan Dev-Yol'a üye olmakla suçlamıştır. Başvuran, M.V ve M.G.'yi öldürmek, bir eve ateş açmak ve Dev-Yol için para toplamak gibi suçlarla da itham edilmiştir.

Savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 hükmü uyarınca ölüm cezası talep etmiştir. Bu iddianamenin 5 Mart 1980 tarihli iddianameye eklenmesi gerektiği de kararlaştırılmıştır.

17. Sıkıyönetim Mahkemesi, 19 Temmuz 1989 tarihli kararında, başvuranı, M.V. ve M.G.'nin öldürülmesine ve Ö.T.K'nın faaliyetlerine karıştığı gerekçesiyle suçlu bulmuş ve TCK'nun 168/2 maddesi uyarınca 4 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırmıştır.

Mahkeme, başvuranı Dev-Yol üyeliği nedeniyle de suçlu bulmuş ve kendisini sürekli olarak bir mesleği ilga etmekten men eden ve adli vesayet altına koyan TCK'nun 146/1 hükmü uyarınca müebbet hapis cezasına çarptırmıştır (gerçekte iyi hali gözönünde bulundurularak 18 yıl).

C. Temyiz İşlemleri

18. Başvuranın hapis cezası 15 yılı aştığı için dava kendiliğinden Askeri Yargıtay'da temyiz olunmuştur.

19. Sıkıyönetim mahkemelerini ilga eden 27 Aralık 1993 tarihli Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, davaya bakma yetkisi Yargıtay'a geçmiş ve dosya da Yargıtay'a gönderilmiştir.

20. 27 Aralık 1995 tarihinde Yargıtay başvuranın mahkumiyetini onamıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

21. Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 hükmü aşağıdaki gibidir:

"Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkûm olur."

22. Türk Ceza Kanunu'nun 168. maddesi aşağıdaki gibidir:

"Her kim, ... maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur.

Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır."

HUKUK

I. SÖZLEŞME'NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

23. Başvuran, aleyhinde yürütülen cezai kovuşturmasının süresinin uzunluğundan yakınmıştır. Bu bağlamda Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğini idda etmektedir. Anılan madde aşağıdaki gibidir:

"Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde...görülmesini istemek hakkına sahiptir."

A. Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisi

24. Mahkeme, Sözleşme'ye ek 11 No'lu Protokolün yürürlüğe girmesi karşısında bu başvuru bakımından *ratione temporis* yetkisiyle ilgili bir sorun ortaya çıktığını gözlemlemektedir.

25. Mahkeme, bu bağlamda, 1 Kasım 1998 tarihinde, 11 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle, bu dava gibi Komisyon önünde görülmekte olan ama henüz kabuledilebilir bulunmamış olan davaların anılan Protokol'deki hükümler uyarınca Mahkeme'nin incelemesine tabi olduğu hususuna dikkat çeker. Protokol'ün 5/2 maddesinin geçici bir düzenlemenin parçası olarak, davaların eski Komisyon tarafından incelenmesini sağlama amacı gözönünde bulundurulduğunda, Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisi davalı Devlet'in bireysel başvuru hakkını tanıdığı tarihe göre belirlenecektir.

26. Dolayısıyla, eski Mahkeme'yi, 25 Mart 1996 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararında (RD, 1996-II, s.410-411, §§ 26-28) *ratione temporis* yetkisinin, davalı Devlet'in Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiği 22 Ocak 1990'dan itibaren başladığı sonucuna götüren mülahazalar, mahkemenin yetkisini, bu tarihten itibaren meydana gelen olay ve olgularla sınırlandırmak amacıyla öne sürülemez (bkz. Cankocak-Türkiye, başvuru no. 25182/94 ve 26956/95, § 26 AİHM 2001-...).

Mahkeme bu sonucun tartışılmadığına dikkat çeker.

B. Şikayetlerin Esasları

1. Dikkate alınacak dönem

27. Mahkeme, yargılamanın, başvuranın yakalandığı 19 Eylül 1979 tarihinde başlayıp, Yargıtay'ın, başvuranın mahkumiyetini onayladığı 27 Aralık 1995 tarihinde de bittiğine dikkat çeker. Dolayısıyla, başvuranın yargılaması onaltı yıl üç ay sürmüştür.

28. Bununla birlikte Mahkeme, Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığına ilişkin bildirimde bulunduğu 28 Haziran 1987 tarihinden beri geçen sekiz yıl onbir aylık dönemi inceleyebilmektedir (bkz. Üstte 25. paragraf). Yine de Mahkeme, üstte anılan bildirimin yapıldığı sırada yargılamanın ne durumda olduğunu dikkate almak zorundadır. Söz konusu tarihte, yargılama yedi yıl dört aydır sürmekteydi.

2. Yargılama süresinin makuliyeti

29. İddia konusu sürenin makuliyeti, dava koşullarının ışığında ve Mahkeme içtihatlarıyla oluşturulan özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili mercilerin davranışları gibi kriterler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (bkz. üstte anılan Mitap ve Okçuoğlu kararı, s.411, § 32).

30. Hükümet, davanın karmaşıklığını ve başvurana yöneltilen suçlamaların niteliğini vurgulamıştır. Yine Hükümet, başvurana yirmiden fazla suçla ilgili suçlama yöneltildiğine ve cinayet ve bombalama suçlarından mahkum olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkme, başvuranın da aralarında bulunduğu 723 davalının yargılandığı davayı incelemek zorundadır. Yetkililer, başvuranında mensubu olduğu terörist şebekenin kapsamını ve eylemlerini belirleyebilmek için zamana ihtiyaç duymuşlardır. Sıkıyönetim Mahkemesi, hızlandırıcı bir usul izlemiş ve yargılamayı hızlandırmak için gerekli her türlü çabayı göstermiştir. Haftada üç kere olmak üzere beş yüzden fazla duruşma yapmıştır. Savcı, iddianamesini hazırlayabilmek için ikibin sayfadan fazla tutan savunmaları incelemek zorunda kalmıştır. Dava dosyası yaklaşık bin klasörden fazla olup, sadece kararın özeti 248 sayfa kadar tutmuştur.

Kısaca, Hükümet, bu etkenlerin yargılamanın uzunluğunu açıkladığını ve yargısal makamlara ihmal ya da gecikmenin isnat edilemeyeceğini iddia etmiştir.

31. Başvuran, cevaben, davanın karmaşıklığının ve davalıların sayısının fazlalığının 16 yıldan fazla süren bir yargılamayı mazur gösteremeyeceğini öne sürmüştür. Bu bağlamda başvuran, sözkonusu dönemde, eğitimine devam edemediğini, bir iş bulamadığını, sağlığının bozulduğunu ve maddi ve manevi zarara uğradığını idda etmiştir.

32. Mahkeme, davalıların sayılarının çokluğu, suçlamaların ciddiliği ve mahkemenin büyük çaplı bir davaya bakarken karşılaştığı zorluklar nedeniyle sözkonusu davanın karmaşık bir dava olduğuna ilişkin hükümet görüşüne katılmaktadır. Fakat, dava mevcut sorunların karmaşıklığı bakımından açıklanamayacağı için Mahkeme, davayı başvuranın ve ulusal mercilerin davranışları çerçevesinde inceleyecektir (bkz. Üstte 29. paragraf).

33. Bu bağlamda, davalı Hükümet'in yargılamanın herhangi bir aşamasında başvuranın davranışlarıyla ilgili bir eleştiride bulunmadığına dikkat çekilmelidir. Mahkeme, yargılamanın uzunluğunun sadece, yerel mahkemelerin davayı savsaklamasıyla açıklanabileceğini tekrarlar (bkz. Cankocak kararı, §32).

34. Bu bağlamda Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin yaklaşık 9 yıl 10 aylık bir sürede karar verebildiğini gözlemlemektedir. Askeri Yargıtay'ın temyiz incelemesi de 4 yıldan fazla sürmüştür. Ayrıca, Yargıtay davanın kendisine geçmesinden yaklaşık 2 yıl sonra, 27 Aralık 1995 tarihinde karar vermiştir. Mahkeme, nihai kararın verilmesinin, davanın karmaşıklığı nedeniyle geciktirildiğine ilişkin Hükümet iddiasını tartışmamaktadır. Ayrıca Mahkeme, dava yetkisinin askeri mahkemelerden sivil mahkemelere geçmesiyle sonuçlanan yasal değişikliklerin de geciktirici etkenler olarak davanın uzamasına katkıda bulunduğunu gözlemlemektedir.

35. Bununla birlikte Mahkeme, müteaddid defalar vurguladığı gibi, Sözleşme'nin 6/1 maddesinin, Sözleşmeciler Devletler'e yargısal düzenlerini, davaları makul bir sürede görme yükümü de dahil olmak üzere, kendi mahkemelerinin yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri bir şekilde düzenleme görevi verdiğini tekrarlar (*Pelissier and Sassi-Fransa* [GC], s.301, §74, no. 25444/94, ECHR 1999-II). Dolayısıyla, başvurana karşı yürütülen cezai kovuşturmanın uzamasının sorumluluğu ulusal makamlara atfedilmelidir. Bu nedenle Mahkeme, ceza yargılamasının uzun sürmesinin "makul süre" yükümlülüğünün yerine getirilmemesine yol açtığı sonucuna varmıştır.

36. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

37. Sözleşme'nin 41. Maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

38. Başvuran, maddi ve manevi tazminat olarak 500,000 Fransız Frangı talep etmiştir. Bu bağlamda başvuran, ceza yargılamasının hakkaniyete sığmayan bir biçimde uzadığına ve eğitime devam edemediğine, bir iş bulamadığına ve sağlığının bozulduğuna yönelik iddialarına değinmiştir.

39. Hükümet, başvuranın iddialarıyla ilgili herhangi bir yorum yapmamıştır.

40. Mahkeme, başvuranın, kendisine yönelik ceza yargılamasının toplam süresini göz önünde bulundurarak, sıkıntıya düştüğünü düşünmektedir. Hakkaniyet esasına dayalı olarak, başvurana 100,000 Fransız Frangı verilmesine hükmetmektedir.

B. Masraflar

41. Başvuran bu başlık altında herhangi bir talepte bulunmamıştır.

42. Hükümet de bu başlık altında herhangi bir gözlem yapmamıştır.

43. Mahkeme, başvuranın, bu başlık altında herhangi bir talepte bulunmamasından dolayı, kendisine masraflar için ödeme yapılması hakkında feragat ettiğini düşünmektedir.

C. Temürrüt Faizi

44. Mahkeme önündeki mevcut bilgilere göre, işbu kararın benimsendiği tarihte Fransa'daki yasal faiz oranı yıllık % 4,26'dır.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Ceza yargılamasının uzunluğu nedeniyle Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine

2.

(a) Sözleşme'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, miktara yansıtılabilecek her türlü vergiyle birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere 100.000 (Yüzbin) Fransız Frangı'nın, davalı Devlet tarafından *ödenmesine*,

(b) üç aylık süre sonunda yapılan ödemeler için, ödeme tarihine kadar yıllık % 4,26 faiz uygulanmasına

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak verilmiş ve 25 Eylül 2001 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Michael O'BOYLE
Sekreter

Elisabeth PALM
Başkan